

METODINIS
KOMPLEKSIŲ PASLAUGŲ ŠEIMAI
CENTRAS

DR. IEVA DANIŪNAITĖ, AUŠRA KURIENĖ, MIROLANDA TRAKUMAITĖ

VAIKŲ, PAAUGLIŲ IR SUAUGUSIŲJŲ KONSULTAVIMO PRINCIPAI

METODINĖ PRIEMONĖ

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Metodinės priemonės autoriai:

Dr. Ieva Daniūnaitė

Aušra Kurienė

Mirolanda Trakumaitė

Kalbos redaktorė Dalia Cidzikaitė

Ilustracijos ir dizainas Kristina Dailydė

Metodinė priemonė parengta, įgyvendinant projektą „Metodinis kompleksinių paslaugų šeimai centras“, kurį vykdo VšĮ Paramos vaikams centras, finansuoja LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

ISBN 978-609-8138-06-1

DR. IEVA DANIŪNAITĖ, AUŠRA KURIENĖ, MIROLANDA TRAKUMAITĖ

VAIKŲ, PAAUGLIŲ IR SUAUGUSIŲJŲ KONSULTAVIMO PRINCIPAI

METODINĖ PRIEMONĖ

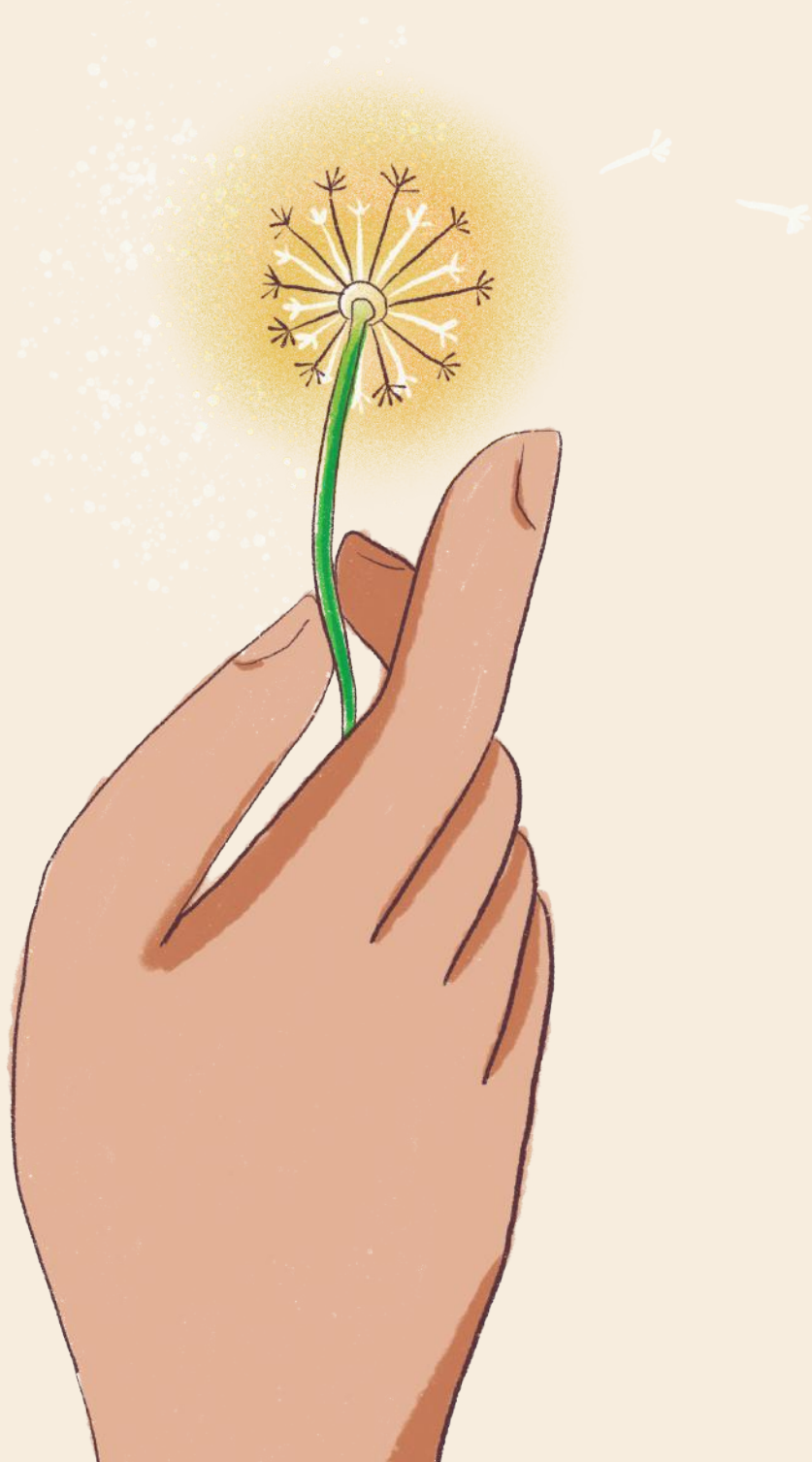
TURINYS

ĮŽANGA	6
I. KONSULTANTO PROFESINIS IR ASMENINIS PASIRENGIMAS	8
II. PSICHOLOGINIS KONSULTAVIMAS	10
2.1 PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO TIKSLAI	10
2.2 PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO EIGA	11
2.3 PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO ĮGŪDŽIAI IR METODAI	12
III. VAIKŲ IR PAAUGLIŲ KONSULTAVIMAS	16
3.1 VAIKŲ IR SUAUGUSIŲJŲ KONSULTAVIMO SKIRTUMAI	16
3.2 KREIPIMASIS IR SUTIKIMAS DĖL KONSULTAVIMO	17
3.3 INFORMACIJOS RINKIMAS IR APIBENDRINIMAS	17
3.4 KONSULTAVIMO SUTARTIES SUDARYMAS	23
3.5 KONSULTAVIMO FORMOS	25
IV. TĖVŲ KONSULTAVIMAS	26
4.1 TĖVŲ KONSULTAVIMO TIKSLAI	26
4.2 TĖVŲ KONSULTANTO ŽINIOS IR ĮGŪDŽIAI	26
4.3 TĖVŲ KONSULTAVIMO FORMOS	29
4.4 TĖVŲ KONSULTAVIMO SRITYS IR TEMOS	31
V. UGDOMASIS KONSULTAVIMAS	33
5.1 UGDOMASIS KONSULTAVIMAS IR MOKYMASIS IŠ PATIRTIES	33
5.2 UGDOMOJO KONSULTAVIMO MODELIS GROW	34
5.3 UGDOMOJO KONSULTAVIMO POKALBIS	35
5.4 IŠŠŪKIAI, KURIE GALI KILTI KONSULTUOJANT SUAUGUSIUOSIUS	40
REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA	42

IŽANGA

*Metodinis kompleksinių paslaugų šeimai centras metodinę priemonę „**Vaikų, paauglių ir suaugusiųjų konsultavimo principai**“ sukūrė specialistams, kurie teikia pagalbą suaugusiesiems, vaikams ar paaugliams, patiriantiems sunkumus, siekiantiems spręsti problemines savo gyvenimo situacijas, išgyvenantiems krizes, netektis, santykių nestabilumą ir kt., ir Bendruomeninių šeimos namų ir institucijų darbuotojams, dalyvaujantiems prevencinių socialinių paslaugų organizavime. Konsultavimas apima įvairias sritis, metodus ir technikas, jis gali būti teikiamas įvairiais formatais. Paprastai konsultavimas pritaikomas konkretaus kliento poreikiams ir tikslams.*

Šiame leidinyje aptariame bendrus konsultavimo principus, kurie padės suprasti klientų lūkesčius ir jų poreikius, užtikrinti saugios ir bendradarbiavimui palankios aplinkos sukūrimą, konsultantui reikalingus įgūdžius bei savybes. Čia pateikiami konkretūs konsultavimo metodai bei praktiniai patarimai, kaip geriau pasirengti konsultavimui. Rekomenduojamos literatūros sąrašas leis daugiau sužinoti apie įvairius konsultavimo aspektus.

I. KONSULTANTO PROFESINIS IR ASMENINIS PASIRENGIMAS

Konsultanto pasirengimas yra kompleksinis, jis apima daug asmeninių, profesinių ir etinių aspektų, kurie formuoja konsultanto veiklos pobūdį bei jo santykių su klientais. Pasirengimas yra svarbus veiksnys, lemiantis konsultanto profesionalumą, efektyvumą ir gebėjimą užmegzti pasitikėjimu grįstą ryšį su konsultuojamais asmenimis. Konsultanto kvalifikacija, kuri kinta ir tobulėja, reikalauja nuolatinio mokymosi, refleksijos ir domėjimosi aplinka. Toks savęs suvokimas ir profesinė savivoka padeda konsultantui efektyviai vykdyti savo veiklą, suteikiant kokybišką pagalbą vaikams, suaugusiems asmenims ir šeimoms, su kuriomis jis dirba. Toliau apibrėšime keletą konsultantui svarbių aspektų:

Profesinis pasirengimas pirmiausia apima konsultanto profesines žinias, patirtį ir kompetenciją. Konsultanto mokymasis, specializacija ir nuolatinis profesinis tobulėjimas, dalyvavimas supervizijose ir/ar intervizijose prisideda prie jo profesinio pasirengimo.

Konsultantai gali turėti specifines specializacijas, pavyzdžiui, psichologinio konsultavimo, šeimos terapijos, vaikų ir paauglių konsultavimo, karjeros ar streso valdymo srityse. Specializacija tampa svarbia konsultanto pasirengimo ir tapatybės dalimi.

Profesinis pasirengimas yra neatsiejamas nuo griežtų etikos taisyklių laikymosi, konfidencialumo, pagarbos klientui ir atsakomybės už savo darbą.

Asmeninį pasirengimą formuoja tokios savybės kaip empatija, atvirumas, sąžiningumas, tolerancija, neapibrėžtumo toleravimas ir emocinis stabilumas. Šios savybės padeda konsultantui būti tikru, kurti saugią aplinką klientui. Konsultantui yra svarbus savęs pažinimas ir nuolatinis darbas su savo emocijomis, įsitikinimais, nuostatomis, siekis išlaikyti emocinę sveikatą ir gerovę.

Konsultanto pasirengimas yra glaudžiai susietas su jo vertybėmis, kurios formuoja požiūrį į darbą ir klientus. Tokios vertybės kaip pagarba, lygybė ir pasišventimas sudaro konsultanto veiklos pagrindą. Konsultanto vertybinė sistema neturėtų trukdyti darbui su klientu, turinčiu kitokias vertybes ir požiūrį, nevirsti diskusija dėl vertybių ar moralizavimu. Jei kliento ir konsultanto vertybinės pozicijos išsiskiria nesuderinamai, konsultantas neturėtų teikti paslaugos - pagarbiai įvardijęs nesuderinamus požiūrius, nukreipti klientą pas kitą konsultantą.

II. PSICHOLOGINIS KONSULTAVIMAS

Psichologinis konsultavimas yra procesas, kuriuo siekiama padėti asmeniui geriau suprasti save, spręsti psichologines problemas ar asmeninius iššūkius, pagerinti gyvenimo kokybę, pasiekti asmeninių tikslų. Konsultavimo esminis tikslas yra kliento **įgalinimas**, padedant atrasti stipriąsias puses, išteklius ir sprendimus. Konsultavimo metodai ir veiksmų planas gali skirtis dėl konsultanto teorinės krypties ir klientų poreikių. Svarbu suprasti, kad konsultavimas yra **bendradarbiavimo** procesas tarp konsultanto ir kliento, kurio metu abi šalys dirba kartu, kad ištirtų problemas, nustatytų tikslus, kurtų strategijas ir įvertintų progresą.

2.1 PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO TIKSLAI

Psichologinio konsultavimo tikslai gali būti:

1. Emocinio stabilumo siekimas: pagalba valdant emocijas, mažinant nerimą, stresą, depresiją ir kitus neigiamus emocinius išgyvenimus. Klientai išgyvena įvairias krizes, netektis, sukrėtimus, kurie gali iš esmės sutrikdyti asmens ir jo artimųjų funkcionavimą. Laiku suteikta pagalba įveikiant emocinius sunkumus, išgyvenant liūdesį, pyktį, ilgesį padeda asmeniui atrasti naujų išteklių, įgyti naujų įgūdžių, įgalinančių įveikti krizes, grįžti prie normalaus kasdienio funkcionavimo.

2. Probleminio elgesio keitimas: padėti asmeniui atpažinti ir keisti savo neigiamus elgesio modelius ar įpročius, kurie gali trukdyti jo asmeninei ar artimųjų gerovei.

3. Savigarbos ir savivertės kėlimas: padėti asmeniui stiprinti pasitikėjimą savimi, geriau suvokti savo stipriąsias puses bei galimybes, įgalinti panaudoti savo potencialą, įveikti iššūkius.

4. Santykių gerinimas: pagalba sprendžiant tarpasmeninių santykių problemas, gerinant bendravimo įgūdžius bei santykius su kitais žmonėmis asmeniniame gyvenime, darbe ir bendruomenėje.

5. Gyvenimo kokybės gerinimas: padėti asmeniui aiškiau suvokti savo tikslus ir vertybes, skatinti asmeninį augimą bei dvasinį tobulėjimą.

6. Psichologinių traumų įveikimas: padėti asmeniui įveikti dabarties ar praeities traumas, neigiamai veikiančias dabartinį funkcionavimą.

7. Prisitaikymas prie pokyčių: pagalba prisitaikant prie naujų gyvenimo aplinkybių, randant geriausius sprendimus sudėtingose situacijose ar įvykus gyvenimo pokyčiams, pavyzdžiui, skyryboms, netekus darbo, užklupus ligai ir pan.

Čia įvardyti tikslai yra orientaciniai, jie gali skirtis dėl individualių kliento poreikių bei konsultavimo konteksto.

2.2 PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO EIGA

Psichologinis konsultavimas gali būti trumpalaikis (1–10 konsultacijų), nukreiptas į konkrečios problemos sprendimą; vidutinės trukmės (10–30 konsultacijų), nukreiptas į kliento krizinių išgyvenimų palengvinimą ir pagalbą juos įveikiant; arba ilgalaikis (daugiau nei 30 konsultacijų), nukreiptas į kliento vidinių konfliktų sprendimą ir savasties ugdymą. Individualios konsultacijos trukmė – 1 valanda. Paprastai konsultacijos vyksta kartą per savaitę.

Krizės įveikimo atvejais (netektis, patirtas smurtas, kiti netikėti, asmeniniame gyvenime ypač svarbūs įvykiai) konsultacijos gali būti teikiamos dažniau – keletą kartų per savaitę, jei yra būtinybė – ir kasdien.

Psichologinio konsultavimo struktūra:

- Problemų tyrimas ir įvertinimas. Šių susitikimų metu svarbu išsiaiškinti kliento nusiskundimus, problemas, lūkesčius, surinkti informaciją apie probleminės situacijos istoriją, aptarti galimus pagalbos būdus ir tikslus.
- Susitarimas dėl konsultavimo (konsultavimo sutartis). Įvertinimo etapas baigiasi susitarimu dėl tolimesnio bendro darbo. Konsultantas turi sukurti tokias konsultavimo sąlygas, kurios leistų klientui jaustis saugiai, būti atviram.

Siekiant susitarimo, visų pirma reikia išsiaiškinti konsultanto ir kliento lūkesčius, susitarti dėl pagrindinių taisyklių, kaip elgtis ar nesielgti konsultavimo proceso metu. Aiškios ribos padeda sukurti saugią erdvę klientams tyrinėjant savo mintis ir išgyvenimus, nebijant, kad konsultantas pasmerks ar piktnaudžiaus jų atvirumu. Konsultantui ribos padeda išlaikyti profesinį atstumą, sprendžiant, kiek atsiskleisti, kaip nepereiti į asmeninius santykius, sumažinti perdegimo riziką. Taisyklės tarp konsultanto ir kliento priklauso nuo kliento problemų pobūdžio, konsultacijų trukmės, konsultanto teorinio ir praktinio pasirengimo. Svarbu aptarti ir susitarti dėl:

- Konsultavimo tikslai ir metodai, kuriuos naudosime.
- Laiko ribos. Tai sutartas konsultacijos laikas ir dažnumas, laikas, kada konsultacija prasideda ir kada ji baigiasi. Klientui vėluojant, konsultacija trumpėja. Laiko ribų laikymasis užtikrina sklandų konsultanto darbą, o klientą disciplinuoja ir skatina priimti atsakomybę.
- Susitikimų vieta, bendravimo galimybės ir priemonės pertraukų metu. Aiškūs susitarimai, kada ir koku būdu (telefono skambutis, žinutė, el. paš-

tas ar kt.) galima susisiekti su konsultantu, padeda išlaikyti profesines ribas, užtikrinti santykių aiškumą ir saugumą.

- Konfidencialumas. Svarbu, kad klientas žinotų, jog konfidencialumas nėra absoliutus. Konfidencialumas gali būti ribojamas, jei klientas kelia grėsmę sau ar kitų žmonių gyvybei; jei nepilnametis klientas yra/buvo smurto, tvirkavimo ar kitų nusikalstamų veiksmų auka; jei klientas dalyvauja nusikaltamose veiklose ir pan.
- Konsultavimo veikla. Susitikimai vyksta individualiai sutartu laiku. Svarbu reguliarumas, nuolatinė konsultavimo vieta.
- Konsultavimo pabaiga. Konsultavimo pabaiga nėra tik paskutinis susitikimas, tai procesas, kuris vyksta, paaiškėjus paskutinio susitikimo datai. Paskutinis susitikimas priklauso nuo konsultavimo trukmės – dėl konkretaus konsultacijų skaičiaus (pavyzdžiui, 10 susitikimų) gali būti susitarta iš karto arba konsultantas kartu su klientu konsultavimo (dažniausiai ilgalaikio) eigoje aptaria ir nustato paskutinio susitikimo datą. Žinant konkrečią datą, svarbu skirti laiko kliento iškeltų tikslų apžvalgai ir įvertinimui, pasiektų pokyčių užtvirtinimui, ateities planų aptarimui, rekomendacijoms ir atsisveikinimui. Jei konsultavimo pabaiga yra netikėta dėl kliento ar paties konsultanto, svarbu pasirūpinti, kad įvyktų bent vienas ar du susitikimai, kurių metu būtų aptartos netikėta pabaiga ir galima tolimesnė pagalba klientui.

2.3 PSICHOLOGINIO KONSULTAVIMO ĮGŪDŽIAI IR METODAI

Konsultavimo įgūdžiai ir metodai padeda kurti kokybišką santykį su klientu, vesti konstruktyvų pokalbį, pasiekti norimo rezultato. Šiame skyriuje aptariame pagrindinius konsultavimo įgūdžius ir metodus. Specifiniai vaikų ir paauglių konsultavimo metodai pristatomi skyriuje „Vaikų ir paauglių konsultavimas“.

Psichologinio kontakto sukūrimas ir palaikymas. Kontaktas tarp konsultanto ir kliento yra viena iš esminių veiksmingo konsultavimo sąlygų, sudarančių prielaidas klientui pradėti keistis. Kuriant ir palaikant kontaktą, svarbu konsultanto draugiškumas, nuoširdumas ir šiluma, pagarba klientui, jo priėmimas, lygiavertis (ne „iš aukšto“) bendravimas, empatija. Kuriant ir palaikant kontaktą, padeda nežodinis konsultanto elgesys: valdomas akių kontaktas, atvira kūno kalba, ramus balso tonas, kalbėjimo tempo ir garsumo priderinimas prie kliento.

Aktyvus klausymasis. Aktyvus klausymasis – tai dėmesingas klausymasis, kai konsultantas girdi tai, kas sakoma, užsitikrina, kad tiksliai supranta kliento mintis, pastebi jo intonacijas, kitus kalbėjimo ypatumus, savo kūno kalba ir minimaliomis žodinėmis reakcijomis („aha“, „taip“) rodo klientui, kad yra atidus. Klausantis svarbu nepertraukinėti, neužbaigti kliento sakinių, nesiūlyti savo žodžių pauzės metu.

Empatija. Tai gebėjimas suprasti kito žmogaus būseną, pajaučiant jo emocijas, pažvelgiant į situaciją iš to žmogaus perspektyvos. Neretai empatija suprantama ir aiškinama kaip išskirtinis žmogaus gebėjimas, tačiau tai yra ne tik savybė, kuri žmogui yra duota arba neduota, bet ir lavinamas gebėjimas. Empatijos ugdymas prasideda nuo atidumo savo emocijoms, žinojimo, dėl ko jos kyla ir kaip pasireiškia. Savo emocijų pažinimas ir supratimas leidžia geriau suvokti kliento būsenas ir jas priimti. Empatiją didina patirti svarbūs gyvenimo įvykiai: reikšmingi pokyčiai, netektys, ligos. Empatijos ugdymui svarbu ir psichologijos žinios.

Gebėjimas reflektuoti. Refleksija yra savęs pažinimo gilinimo ir savimonės stiprinimo procesas. Tai – gebėjimas apmąstyti ir analizuoti savo patirtį, savo veiksmus, būsenas, nuotaikas, emocines reakcijas. Reflektuojant tampama tarsi išoriniu savęs stebėtoju. Konsultantams svarbu kasdien skirti laiko sąmoningai refleksijai.

Tarpkultūriniai įgūdžiai. Lietuvoje daugėja žmonių, atvykusių iš kitų kraštų, didėja kultūrinė įvairovė. Konsultantai susiduria ne tik su iš kaimyninių šalių atvykusiais klientais, kurių mąstysena, jausena, bendravimo ypatumai yra santykinai lengvai suvokiami ir atpažįstami, bet ir su klientais, kurie yra atvykę iš tolimų kraštų, išpažįsta kitokias vertybes, praktikuoja kitokias religijas, laikosi kitokių bendravimo taisyklių. Konsultuojant skirtingų kultūrų žmones, svarbu atpažinti ir pagarbiai priimti tiek išorinį (išvaizda, tvarkymasis buityje, elgesys), tiek mąstymo bei emocijų reiškimo kitoniškumą. Jei yra galimybių, konsultantas gali supažindinti klientą su mūsų šalies bendravimo kultūros ypatumais.

Informacijos suteikimas. Konsultantas gali suteikti klientui reikalingą informaciją, remdamasis savo žiniomis, gali nurodyti šaltinius, kurie leis klientui pačiam susirasti informaciją, nukreipti pas kitą, atitinkamų žinių turintį konsultantą. Informacijos teikimas – tai ir atsakymai į kliento klausimus bei savo profesinės nuomonės išsakymas.

Klausimų uždavimas. Klausimai ne tik padeda konsultantui pažinti klientą ir jo situaciją, bet ir skatina klientą analizuoti savo problemas, gilinti savęs pažinimą. Paprastai klausimai skirstomi į uždarus ir atvirus. Uždarais vadinami tokie klausimai, į kuriuos atsakoma vienu ar dviem žodžiais arba „taip“, „ne“ (pavyzdžiui: „Kur jūs dirbate?“, „Ar galite atvykti į konsultaciją trečiadienį 10 val.?“). Tokie klausimai naudojami labai konkrečiai informacijai gauti. Atvirais vadinami tie klausimai, kurie skatina klientą pasakoti, dalintis savo rūpesčiais, mintimis, išgyvenimais (pavyzdžiui: „Apie ką norėtumėte pasikalbėti?“, „Kas jus neramina/ jaudina/džiugina?“). Reikia vengti užduoti kelis klausimus iš karto. Konsultantas neturėtų užduoti pernelyg daug klausimų, kad klientas nepasijautų esąs apklausoje ar tardyme.

Turinio atspindėjimas: perfrazavimas ir apibendrinimas. Turinys atspindimas perfrazuojant kliento išsakytą mintį kiek kitais žodžiais arba apibendrinant kele-

tą jo išsakytų minčių. Perfrazuojant negalima pakeisti ar iškreipti kliento minties, tačiau reikia vengti pažodinio jos pakartojimo. Perfrazuodamas konsultantas klientui parodo, kad yra atidus ir jo klausosi, pasitikrina, ar teisingai suprato klientą. Be to, gerai perfrazuota mintis skamba aiškiau ir konkrečiau, ji padeda klientui save „išgirsti“, geriau suprasti savo išsakytas mintis. Apibendrinimas leidžia klientui susisteminti savo mintis, įžvelgti naujų sąsajų. Apibendrinant svarbu pereiti nuo vienos temos prie kitos, apibendrinimas svarbus ir konsultacijos pabaigoje, klientui primenant pagrindinius pokalbio momentus.

Emocijų atspindėjimas. Emocijos kyla viso konsultavimo metu, todėl svarbu jas atpažinti ir atspindėti. Norint atpažinti kliento emocijas, reikia būti dėmesingam ne tik kliento žodžiams, bet ir neverbalinei informacijai: intonacijai, kūno kalbai, gestams, veido išraiškai, pauzėms. Emocijų atspindėjimas – tai įžvelgtų kliento emocijų įvardijimas. Nebūtina atspindėti kiekvieną kliento emociją, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kas konsultuojant kelia problemų, pavyzdžiui, kliento priešiškumas, baimė, pyktis, nerimas. Neigiamų emocijų atspindėjimas padeda klientui jas priimti, tai sumažina jų stiprumą, palengvina suvaldymą. Teigiamų emocijų atspindėjimas prisideda prie kliento palaikymo, padrąsinimo, paskatinimo. Įvardijant emocijas svarbu vartoti žodžius, kurie pakankamai tiksliai apibūdintų įvairius jausmų niuansus.

Konfrontacija. Tai konsultanto prieštaravimas kliento žodžiams ar elgesiui. Pagrindinis konfrontacijos tikslas – padėti klientui pažvelgti į save, savo situaciją ar problemas iš šalies. Konfrontacija padeda atkreipti kliento dėmesį į tai, kas jo mintyse ar elgesyje yra nenuoseklu ar nelogiška. Prieštaraudamas konsultantas gali padėti klientui pamatyti situaciją objektyviau, ne vien kaip jam įprasta ar patogu. Konfrontacija gali padėti atkreipti kliento dėmesį į klausimus, kurių jis vengia, problemas, kurias ignoruoja. Tai sudėtingas konsultavimo būdas, galintis klientą nemaloniai nustebinti ar išgąsdinti, be to, klientas konfrontaciją gali priimti kaip kaltinimus jam. Todėl šį metodą patartina taikyti tik pakankamai patirties turintiems konsultantams.

III. VAIKŲ IR PAAUGLIŲ KONSULTAVIMAS

Vaikų ir paauglių konsultavimo poreikis yra didelis, tai patvirtina kompleksinių paslaugų šeimai organizatoriai ir teikėjai. Svarbu, kad kiekvienoje savivaldybėje dirbtų specialistų, pasirengusių teikti konsultacijas ne tik suaugusiesiems, bet ir vaikams bei paaugliams. Vaikų ir paauglių konsultavimas reikalauja sisteminio požiūrio ir dėmesio kliento raidos stadijos ypatumams. Toliau leidinyje bus vartojama sąvoka „vaikas“, kuri apibrėžia įvairaus amžiaus vaikus ir paauglius iki 18 metų. Aptariant skirtingo amžiaus vaikų ir paauglių konsultavimo ypatumus, bus patikslinta, apie kokio amžiaus vaikų konsultavimą kalbama.

3.1 VAIKŲ IR SUAUGUSIŲJŲ KONSULTAVIMO SKIRTUMAI

Vaikų ir paauglių konsultavimo procesas skiriasi nuo suaugusiųjų keletu aspektų.

Paprastai vaiko konsultavimas nėra tik dviejų žmonių bendravimas ir bendradarbiavimas. Beveik visais atvejais vaiko konsultavimo procese vienaip ar kitaip dalyvauja ir už jį atsakingi suaugusieji. Dažniausiai būtent suaugusieji ir kreipiasi dėl vaiko konsultacijos. Tėvai ir globėjai gali suteikti svarbios informacijos apie vaiko būseną, patiriamus iššūkius bei situacijos pokyčius konsultavimo eigoje. Tėvų ir globėjų įtraukimas turi didelę reikšmę konsultavimo proceso sėkmei: ar vaikas bendradarbiaus konsultavimo procese, ar jo būsena ir situacija gerės, priklauso nuo visos šeimos situacijos ir pasirengimo pokyčiui. Suaugusiųjų įtraukimo svarba detaliau bus atskleista aptariant skirtingus konsultavimo etapus.

Kitas svarbus aspektas – konsultavimo būdai. Paprastai vaikų ir paauglių konsultavime taikomos įvairesnės konsultavimo formos nei suaugusiųjų: žaidimas, piešimas, įvairios meninės raiškos priemonės ir kt. Svarbu, kad formos ir priemonės vaikų ir paauglių konsultavime būtų parenkamos tikslingai, atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus. Galima sakyti, kad kuo vaikas mažesnis, tuo svarbesnės neverbalinės priemonės, leidžiančios jam atskleisti savo vidinį pasaulį. Kuo vaikas vyresnis, tuo didesnė pokalbio reikšmė. Vyresnių paauglių konsultavimo procesas ir metodai gali būti labai panašūs į suaugusiųjų konsultavimą ir jo metu naudojamus metodus. Vaikų ir paauglių konsultavimo formų parinkimas detaliau bus aptartas kitame šio leidinio skyrelyje.

Dirbant su vaikais, svarbu turėti omenyje, kad jie vis dar intensyviai vystosi: formuojasi jų asmenybė, savęs vaizdas, santykių su kitais žmonėmis modeliai. Todėl konsultantas turi rimtai žiūrėti į savo paties vaidmenį vaiko gyvenime – ne tik kaip į konsultaciją teikiančio specialisto, bet ir kaip vaiko raidoje dalyvaujančio žmogaus. Tai itin atsakingas ir svarbus vaidmuo.

3.2 KREIPIMASIS IR SUTIKIMAS DĖL KONSULTAVIMO

Dėl konsultacijų dažniausiai kreipiasi už vaiką atsakingas suaugęs asmuo. Kai kuriais atvejais vyresni paaugliai kreipiasi patys. Svarbu, kad kiekvienoje įstaigoje, organizuojančioje ir/ar teikiančioje kompleksines paslaugas, būtų numatyta ir įgyvendinama aiški kreipimosi ir vaikų konsultavimo tvarka.

Rekomenduojama, kad vaikų ir paauglių iki 18 metų amžiaus konsultavimo tvarka vadovautųsi Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu ir Civiliniu kodeksu. Vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 str. 12 punkte numatytu principu, priimant su vaiku susijusius sprendimus, užtikrinamas jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą dalyvavimas, atsižvelgiama į jų nuomonę, išskyrus šio įstatymo numatytus atvejus ar kai tai prieštarauja vaiko interesams. Pagal Civilinį kodeksą, vaikų tėvai/kiti atstovai pagal įstatymą yra atsakingi už vaiką ir visapusišką rūpinimąsi juo, todėl tėvai/kiti atstovai turėtų žinoti, kur ir kokias paslaugas vaikas gauna, kokioje veikloje jis dalyvauja. Tai reiškia, kad paslaugos negali būti teikiamos tėvams/kitiems atstovams apie tai nežinant. Rekomenduojama, kad tėvai/kiti atstovai raštu patvirtintų savo sutikimą dėl vaiko konsultavimo. Toks sutikimas turėtų būti atskiras ir tik sutikimą dėl konsultacijų teikimo patvirtinantis dokumentas.

Tėvai/globėjai yra svarbiausi žmonės vaiko gyvenime ir galimas paramos šaltinis sprendžiant vaikui kylančias problemas. Jei tarp vaiko ir jo tėvų/globėjų kyla tarpusavio santykių problemų, gali būti ypač svarbu įtraukti vaiko tėvus/globėjus į pagalbos procesą ir padėti spręsti tarpusavio santykių šeimoje iššūkius. Nutylėjimas apie konsultacijas gali sukurti daugiau įtampos nei duoti naudos ir prisidėti prie tarpusavio santykių problemų gilėjimo. Jei tėvai neužtikrina galimybės vaikui gauti reikalingos pagalbos arba kyla įtarimas dėl jų žalojančio elgesio vaiko atžvilgiu, apie situaciją reikėtų informuoti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą ar jos įgaliotą teritorinį skyrį.

3.3 INFORMACIJOS RINKIMAS IR APIBENDRINIMAS

Veiksmingas konsultavimas prasideda nuo sistemingo ir nuodugnaus įvertinimo. Viso įvertinimo proceso tikslas – nustatyti problemą ir suprasti jos priežastis. Kreipimosi metu klientų nurodomos problemos nebūtinai yra pagrindinė problema. Vaiko konsultavimo atveju atidus ir platus informacijos rinkimas yra itin svarbus, kadangi vaiko patiriamos problemos yra susiję su jo šeimoje vykstančiais procesais. Todėl tiesiogiai įvardinti vaiko iššūkius (emociniai, elgesio, mokymosi, bendravimo, kt.) gali rodyti ne tik vaiko asmenines problemas, bet ir atspindėti šeimos išgyvenamus sunkumus. Be to, kreipimosi momentu vaiko patiriamos problemos gali būti susijusios su jo ir šeimos gyvenimo istorija, todėl svarbu įvertinti ne tik dabartinę situaciją, bet ir suprasti galimą problemos atsiradimo istoriją. Pavyzdžiui, šeima kreipiasi konsultacijos dėl vaiko baimių ir pro-

blemų mokantis. Surinkus informaciją apie vaiko savijautą ir šeimos gyvenimą, paaiškėja, kad tėvų santykiai yra įtempti, namuose vyksta nuolatiniai konfliktai. Galime daryti prielaidą, kad tėvų tarpusavio nesutarimai yra pagrindinė problema šeimoje, arba vaikas turi raidos iššūkių, kurie iki šiol nebuvo pastebėti. Norėdami keliamas prielaidas patvirtinti ar atmesti, turime surinkti pakankamai informacijos apie vaiko ir jo šeimos situaciją bei jos narių gyvenimo istoriją.

Vaikai, ypač mažesni, negali pateikti visos įvertinimui reikalingos informacijos, todėl ypač svarbūs yra kiti informacijos šaltiniai: tėvai/globėjai ir, esant poreikiui, kiti vaiko gyvenime svarbūs asmenys ir/ar specialistai. Svarbu, kad bendradarbiavimas su kitais specialistais, siekiant surinkti reikalingą informaciją, būtų suderintas su šeima. Įvertinimo procese gali paaiškėti, kad vaikui/šeimai yra reikalinga kito specialisto/tarnybos konsultacija ar įvertinimas, pavyzdžiui, psichiatro dėl galimo psichikos sutrikimo ar kito gydytojo dėl fizinės sveikatos būklės. Tokiu atveju svarbu vaiką ir jo šeimą nukreipti pas reikalingą specialistą, paaiškinant, kodėl tai yra svarbu ir ko šeima gali tikėtis. Jei šeima jau kreipėsi dėl vaiko problemų į kitas tarnybas, konsultantui gali būti svarbu susipažinti su jų išvadomis, pavyzdžiui, su Pedagoginės psichologinės tarnybos išvada dėl vaiko patiriamų problemų mokantis.

Kad problema būtų nustatyta kuo tiksliau, svarbu surinkti informaciją šiose vaiko ir jo šeimos gyvenimo srityse:

1. Bendra informacija apie vaiką ir šeimą: šeimos sudėtis (šeimos narių skaičius, amžius, darbinė padėtis) ir gyvenimo situacija (gyvenamoji vieta, ekonominė šeimos padėtis)

2. Problema:

- Nusiskundimai (Dėl ko kreipėsi?)
- Simptomai (Kokias problemas įvardina?)
- Kokiame kontekste, kaip pasireiškia problema: namuose, mokykloje, tarp draugų, bendruomenėje, darbe?
- Problemos sprendimo būdai (Kaip problemą bandė spręsti?; Kodėl pagalbos kreipėsi būtent dabar?)

3. Vaiko situacija:

- Psichologinė situacija: kaip vaikas jaučiasi, ką galvoja, kaip elgiasi?
- Sveikatos būklė: ligos, sutrikimai, simptomai, reikalinga pagalba ir jos priėmimas
- Socialinė padėtis: šeima, mokykla, bendruomenė, draugai (Kokia vaiko situacija kiekvienoje iš šių sričių?)

4. Problemų istorija:

- Kada problema prasidėjo, kaip ji pasireiškė pirmą kartą?
- Kaip problema vystėsi laikui bėgant?
- Kaip problema susijusi su gyvenimo įvykiais ir pokyčiais?
- Kaip tėvai/ugdytojas supranta problemos priežastis?

5. Vaiko ir šeimos istorija:

- Vaiko raidos istorija (laukimas, gimdymas, raidos uždavinių sprendimas kiekviename raidos etape)
- Šeimos istorija (susipažinimas, gyvenimas kartu, kiti svarbūs įvykiai)

6. Tarpusavio santykiai šeimoje:

- Tėvų/globėjų ir vaiko santykiai
- Šeimos/kartu gyvenančių vaikų tarpusavio santykiai
- Tėvų/globėjų tarpusavio santykiai

7. Tėvų/globėjų situacija:

- Kiekvieno iš tėvų/globėjų savijauta
- Kiekvieno iš tėvų/globėjų sveikata
- Kiekvieno iš tėvų ir bendra šeimos socialinė padėtis

Visos reikalingos informacijos surinkimui vienos konsultacijos gali nepakakti. Įvertinimo procesui reikėtų paskirti bent keletą susitikimų, pavyzdžiui, tris-penkis arba pagal poreikį. Pirmasis susitikimas yra labai svarbus, todėl konsultantas, pasirėmęs kreipimosi metu gauta informacija, turėtų gerai apgalvoti ir nuspręsti, kas turėtų dalyvauti susitikime: vaikas ir jo tėvai/globėjai; vaikas ir vienas iš tėvų/globėjų; vaikas ir abu tėvai/globėjai ar visi šeimos nariai. Svarbu pirmąjį susitikimą organizuoti taip, kad būtų užmegztas bendradarbiavimas su klientu ir/ar jo šeima, surinkta pirminė informacija apie problemą, susitarta dėl situacijos įvertinimo ir pirmųjų konsultacijų. Pirmojo susitikimo metu konsultantas turėtų numatyti, kiek ir kokios trukmės susitikimų informacijos rinkimui prireiks, tai aptarti su vaiku ir už jį atsakingu(-ais) suaugusiuoju(-iais).

Informacijos rinkimo procese svarbi ne tik verbalinė (ką klientai sako), bet ir neverbalinė informacija (kaip klientai reiškia emocijas, kaip elgiasi tarpusavyje ir su konsultantu ir kt.). Svarbus informacijos šaltinis yra ir vaiko, ypač mažesnio, piešiniai ar žaidimas – reikėtų stebėti, kaip vaikas piešia/žaidžia, koks yra jo piešinio/žaidimo turinys. Tokiu būdu gautą informaciją vertinti reikėtų atidžiai, ypač tais atvejais, kai vaikas nepateikia verbalinio savo piešinio/žaidimo paaiškinimo. Svarbu prisiminti, kad piešiniu ar žaidimu vaikas išreiškia savo vidinį pasaulį ir savijautą, kad piešinio/žaidimo turinyje nebūtinai atspindimos faktinės aplinkybės. Tai pat svarbu atkreipti dėmesį į itin seksualų ar agresyvų turinį, nes jis gali būti susijęs su patiriamu smurto rizika.

Svarbu visą surinktą informaciją susisteminti ir apibendrinti. Tai atliekant galima pasinaudoti lentele Nr. 1. Dėmesio atkreipimas į informacijos šaltinį (vaikas/paauuglys, tėvai/globėjai, kiti specialistai) gali padėti išryškinti požiūrio į patiriamas problemas skirtumus bei galimus tarpusavio nesutarimus.

Remdamasis surinkta informacija, konsultantas gali daryti išvadą, kas yra pagrindinė problema, kokios jos priežastys, kokie galimi sprendimo būdai. Kuo detalesnė informacija surenkama, tuo patikimiau nustatoma pagrindinė problema. Gali būti, kad įvertinimo procese išaiškės keletas problemų, kurias patiria vaikas ir šeima.

LENTELĖ NR. 1.

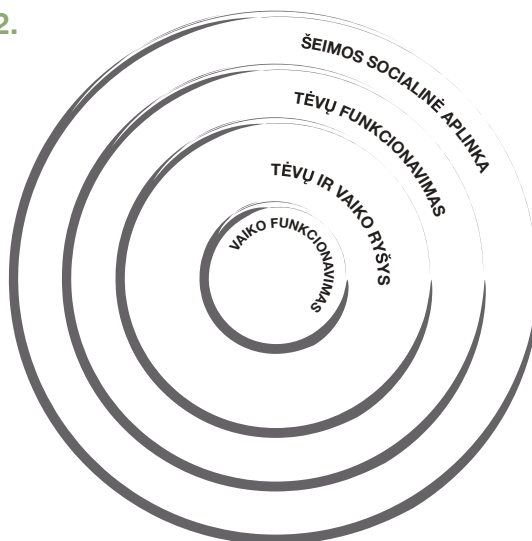
	Sritis	Turima informacija		
		Iš vaiko/paauglio	Iš tėvų/globėjų	Iš kitų šaltinių (kokių)
1.	Bendra informacija apie vaiką ir šeimą: šeimos sudėtis (narių skaičius, amžius ir kt.), gyvenimo situacija.			
2.	Problema: - Nusiskundimai (Dėl ko kreipėsi?) - Simptomai (Kokias problemas įvardina?) - Kokiame kontekste, kaip pasireiškia problema? - Kaip problemą bandė spręsti? Kodėl kreipėsi pagalbos būtent dabar?			
4.	Vaiko situacija - Psichologinė situacija: jausmai, mintys, elgesys; - Sveikatos būklė: ligos, sutrikimai, pagalbos prieinamumas, kt.; - Socialinė padėtis: šeima, mokykla, draugai, kt.			
5.	Problemos istorija - Kada prasidėjo ir kaip pasireiškė pirmą kartą? - Kaip vystėsi laiko bėgyje? - Kaip susijusi su gyvenimo įvykiais ir pasikeitimais? - Kaip tėvai/ugdytojas įstaiga supranta problemos priežastis?			
6.	Vaiko ir šeimos istorija - Vaiko raidos istorija (laukimas, gimdymas, raidos ypatumai); - Šeimos istorija			
7.	Tarpusavio santykiai šeimoje - Tėvų/globėjų ir vaiko; - Vaikų tarpusavio; - Tėvų/globėjų tarpusavio.			
8.	Tėvų situacija: savijauta, sveikata, socialinė padėtis.			

Siekiant veiksmingai padėti vaikui ir šeimai, svarbu nustatyti, kuri problema yra pagrindinė (sukelianti kitas problemas) ir kurioje šeimos gyvenimo srityje ji pasireiškia. Remiantis prof. D. Glaser (2013) pasiūlyta vertinimo sistema, vaiko ir jo šeimos problemos gali pasireikšti keturiose gyvenimo srityse:

- **Šeimos socialinė aplinka** (galimos problemos: nedarbas, skurdas, atsisiskyrimas, kita).
- **Tėvų funkcionavimas** (galimos problemos: psichinės ir fizinės sveikatos ligos, priklausomybės, impulsų kontrolės problemos, kita).
- **Tėvų ir vaiko ryšys ir bendravimas** (galimos problemos: tėvų nesupratimas apie vaiko raidos poreikius, taikomos netinkamos drausminimo priemonės, kita).
- **Vaiko funkcionavimas** (galimos problemos: vaiko psichikos sutrikimai, vaiko raidos sutrikimai, kita).

Šiame leidinyje pateikta schema Nr. 2 rodo, kad su vaiko funkcionavimu susijusios problemos paprastai yra ledkalnio viršūnė, po kuria glūdi kitos šeimos problemos. Konsultanto darbas, sutelktas tik į vaiko emocinių, savivertės ar bendravimo problemų sprendimą, nebus sėkmingas, jei šeima patiria problemų kitose srityse ir jos nėra sprendžiamos. Šeimos patiriami socialiniai iššūkiai yra baziniai, todėl nuo šeimos socialinės padėties priklauso ir šeimos funkcionavimas kitose srityse. Jei šeima susiduria su socialiniais iššūkiais, darbas turėtų būti pradedamas nuo jų sprendimo. Gali būti, kad sprendžiant šeimos socialines problemas, šeimą reikės nukreipti pas kitą specialistą, kuris dirba su suaugusiais asmenimis, specializuojasi socialinės pagalbos teikime.

SCHEMA NR. 2.

Su atlikto įvertinimo išvadomis turėtų būti supažindinamas vaikas ir už jį atsakingi suaugusieji. Konsultantas suprantama kalba turėtų paaiškinti, kaip, mato problemą, kokios jos sprendimo galimybės. Aptariant įvertinimo išvadas, svarbu išklaisyti šeimos narių nuomonę, kuri yra labai svarbi priimant sprendimą dėl bendro tolimesnio darbo ir sutarties sudarymo. Jei šeimos nariai ir konsultantas problemą supranta skirtingai ir nepavyksta pasiekti bendro sutarimo, tolimesnis bendras darbas gali būti neveiksmingas ar neįmanomas. Pavyzdžiui, tokia situacija gali susidaryti, tėvams neigiant savo asmenines ar vaikų auklėjimo problemas.

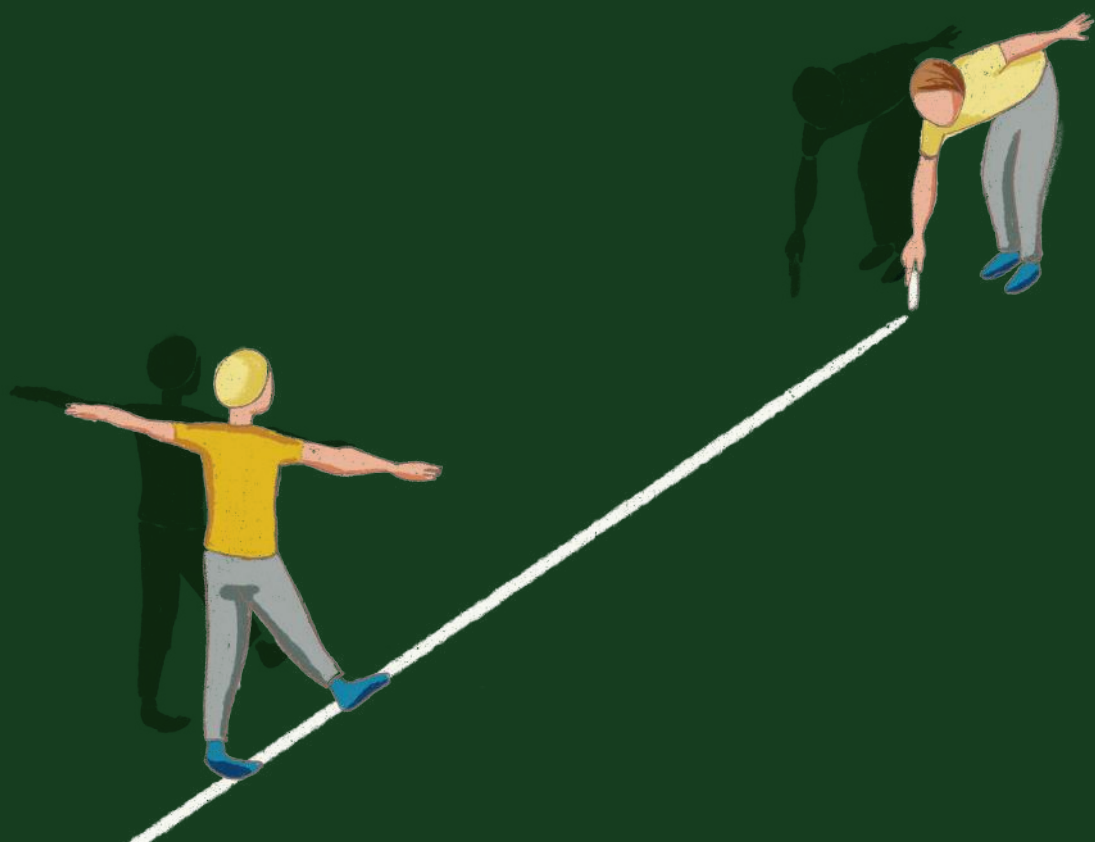
3.4 KONSULTAVIMO SUTARTIES SUDARYMAS

Remdamasis atlikto įvertinimo rezultatais ir padarytomis išvadomis, konsultantas pasiūlo vaikui ir jo šeimai galimą veiksmų planą. Pristačius galimą veiksmų planą, svarbu stebėti šeimos narių reakciją: ar jie pritaria ir išsako norą priimti rekomenduojamą pagalbą, ar abejoja ir turi klausimų, o galbūt nesutinka su juo. Svarbu, kad vaikas ir už jį atsakingi suaugusieji suprastų siūlomą planą ir galėtų motyvuotai įsipareigoti jo laikytis. Jei konsultantas girdi šeimos narių abejonę ar nepritarimą, svarbu plano aptarimui skirti daugiau laiko ir neskubėti sudaryti sutarties.

Įvertinimo procesas gali būti apibendrinamas ir užbaigiamas vienu iš šių būdų:

1. Jei sutariama dirbti toliau, sudaroma sutartis.
2. Jei tolesnė pagalba bus teikiama kitur, aptariamos tokios pagalbos galimybės.
3. Jei poreikis tolesnėms konsultacijoms nenustatomas, esant poreikiui, gali būti suteikiamos rekomendacijos ir gairės.

Sutartis – tai kliento ir konsultanto susitarimas dėl bendro darbo, siekiant iškelto tikslo ir laikantis aptarto konsultavimo plano. Sutartis gali būti sudaroma tiek žodiniu, tiek rašytiniu būdu. Joje turi būti numatytas ir sutartas darbo tikslas (ko konkrečiai siekiame ir kaip įvertinsime, ar tai jau pasiekėme); strategija ir metodai (ką kiekvienas darysime, kad pasiektume tikslo); kas, kada ir kur, koku dažnumu ir kiek laiko dalyvaus konsultacijose. Vaiko konsultavimo atveju sutarties sudaryme visada dalyvauja vienas arba abu jo tėvai/globėjai, kurie įsipareigoja atlikti jiems numatytus veiksmus, pavyzdžiui, atvykti į jiems skirtas konsultacijas, palaikyti vaiką jo konsultavimo procese. Sutartis turi būti aiški visiems joje dalyvaujantiems asmenims. Konsultavimo eigoje turėtų būti vis grįžtama prie sutarties aptarimo (kaip sekasi siekti užsibrėžto tikslo, laikytis numatyto plano).

3.5 KONSULTAVIMO FORMOS

Nustačius problemą ir priėmus sprendimą, kad vaikui reikalinga pagalba, ji gali būti teikiama keletu būdų:

- pagalbos teikimas krizės atveju;
- individualus psichologinis vaiko konsultavimas/psichoterapija;
- socialinių emocinių įgūdžių grupė;
- grupinė vaikų psichoterapija.

Konsultavimo procese gali būti taikomos įvairios formos ir priemonės:

- pokalbis;
- piešimas,
- žaidimas;
- smėlis;
- molis;
- įvairios kognityvinės užduotys;
- vaizduotės pratimai;
- kita.

Svarbu, kad vaiko konsultavimo metu metodai ir priemonės būtų parenkamos atsižvelgiant į vaiko amžių, raidos ypatumus, gebėjimus ir būdo savybes.

Konsultavimo procese siekiama, kad vaikas galėtų saugiai išreikšti savo jausmus ir mintis, pamatyti, kaip šie dalykai yra susiję su jo elgesiu ir problemomis. Metodai ir priemonės turėtų būti parenkami tikslingai, t. y. padėtų siekti sutartyje iškelto tikslo. Dalyvavimas konsultacijoje nėra apsilankymas žaidimų ar pramogų parke, iš kitos pusės svarbu, kad konsultacijos netaptų ir pernelyg įtemptos bei varginančios. Vaikų konsultacijose svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp darbo, skirto problemos sprendimui, ir atsipalaidavimo, skirto ryšio kūrimui.

Svarbus veiksnys vaikų konsultavime yra vaiko ryšys su konsultantu. Bendraudamas su konsultantu vaikas gali pasijusti priimtas, suprastas, išklausytas, įdomus. Vaikui tai gali būti nauja ir labai svarbi – gydanti – patirtis. Tad svarbiausia ne tai, kokios priemonės ir užduotys yra naudojamos vaiko konsultavime, svarbiausia yra tai, koks ryšys tarp vaiko ir konsultanto yra kuriamas, kiek šis ryšys ir bendravimas padeda spręsti vaiko problemas.

IV. TĖVŲ KONSULTAVIMAS

Tėvų konsultavimas yra pagalba tėvams, siekiantiems geriau suprasti vaikų auklėjimo, ugdymo, elgesio bei emocines problemas ir mokėti jas spręsti. Konsultavimo esmė yra padėti tėvams stiprinti jų gebėjimus auklėjant ir ugdant vaikus, geriau suprasti ir atpažinti vaiko poreikius, pagerinti emocinę pusiausvyrą šeimoje, įveikti asmenines problemas, kurios trukdo veiksmingai spręsti vaikų auginimo iššūkius, padėti vaikams realizuoti jų potencialą, įveikti krizes, elgesio ir emocinius sunkumus. Konsultacijų metu gali būti aptariamos vaikų raidos, emocinės, elgesio problemos, šeimos santykių dinamika, taip pat pačių tėvų jausmai, su auklėjimo iššūkiais patiriamas stresas ar nerimas.

4.1 TĖVŲ KONSULTAVIMO TIKSLAI

- **Ugdyti tėvų kompetencijas.** Konsultavimas padeda tėvams tobulinti savo auklėjimo įgūdžius, suteikia žinių apie vaikų psichologiją ir raidos etapus, vaikų poreikius, jų emocinio gyvenimo svarbą.
- **Gerinti santykius su vaikais.** Skatina atviresnį, pagarbesnį bendravimą tarp tėvų ir vaikų, mokoma, kaip valdyti konfliktines situacijas, spręsti nesutarimus, stiprina pozityvaus bendravimo įgūdžius, tokius kaip bendras žaidimas, nurodymų davimas, pagalba mokantis ir atliekant kitokias veiklas, ribų nustatymas ir kt.
- **Padėti suprasti vaikų elgesį.** Tėvai mokomi atpažinti ir geriau suprasti vaikų elgesio priežastis, emocines reakcijas, kaip tinkamai į jas reaguoti.
- **Valdyti tėvystės stresą.** Tai pagalba tėvams laiku atpažinti streso ir stiprių jausmų reakcijas, įgyti konstruktyvių įgūdžių tvarkantis su patiriamu stresu, nerimu, iššūkiais, kurie kyla auklėjant vaikus.
- **Suteikti emocinę paramą.** Tėvų konsultavimas suteikia erdvę tėvams atvirai kalbėti apie savo jausmus, patirtis ir iššūkius, gauti emocinę paramą ir palaikymą.

4.2 TĖVŲ KONSULTANTO ŽINIOS IR ĮGŪDŽIAI

Tėvų konsultantas turi būti ne tik profesionalus specialistas, bet ir empatiškas, kūrybiškas ir jautrus žmogus, gebantis kurti pasitikėjimu grįstą santykį su tėvais. Konsultanto įgūdžiai ir žinios leidžia teikti individualizuotą pagalbą, padėti šeimoms įveikti problemas, pasiekti pozityvių pokyčių tiek vaikų, tiek tėvų gyvenime. Norėda-

mas veiksmingai atlikti šį darbą, konsultantas turi turėti platų įgūdžių ir žinių spektrą, apimančį psichologiją, komunikaciją, problemų sprendimą ir empatiją. Trumpai apžvelgsime konsultanto įgūdžius ir žinias, būtinus sėkmingam darbui.

Tėvų konsultantui reikalingos žinios:

1. Vaikų psichologija ir raida yra žinios apie skirtingus vaikų raidos etapus nuo kūdikystės iki paauglystės, kaip kiekviename etape keičiasi vaiko poreikiai, elgesys ir emocijos; supratimas apie vaikų ir paauglių psichologinį atsparumą ir jo ugdymą, psichologines problemas, tokias kaip nerimas, depresija, elgesio sutrikimai; kaip jos gali paveikti vaiko kasdienybę bei santykius su tėvais.
2. Vaikų auklėjimo ir ugdymo teorijos ir metodai yra žinios apie skirtingus auklėjimo stilius ir jų poveikį vaiko raidai bei emocinei būklei; praktinės žinios apie pozityvų auklėjimą, emocinį ugdymą ir ryšio su vaiku kūrimą, mentalizaciją; pozityvios disciplinos išmanymas ir gebėjimas paaiškinti disciplinos ir pasekmių logiką ir veiksmingai jas įgyvendinti.
3. Vaikų elgesio supratimas ir pozityvi disciplina – yra žinios apie elgesio sutrikimus, jų priežastis ir valdymo būdus; praktinių metodų, kaip nustatyti ribas, taikyti natūralias pasekmes ir skatinti pozityvų elgesį, išmanymas.
4. Šeimos dinamika ir santykių psichologija yra supratimas, kaip šeimos struktūra, tėvų santykiai ir bendravimo stilius daro įtaką vaikų emocinei ir elgesio raidai; žinios apie skyrybų, tėvų konfliktų, auklėjimo įtaką vaikams. Tėvų konsultantas gali pats gebėti analizuoti ir suprasti šeimos santykius bei jų dinamiką, atpažinti įtampos ar problemų šaltinius, padėti tėvams įveikti sunkumus, susijusius su šeimos struktūra ar pokyčiais, arba nukreipti tėvus pas reikalingus specialistus.
5. Konsultavimo etika – žinios apie konsultavimo etikos principus, tokius kaip konfidencialumas, neutralumas ir pagarba tėvų ir vaikų privatumui; supratimas apie ribas tarp konsultanto ir šeimos, užtikrinant konsultavimo profesionalumą.
6. Vaiko teisių konvencijos, kitų tarptautinių ir Lietuvos Respublikos teisinių aktų apie šeimą ir vaikus išmanymas.

Tėvų konsultantui reikalingi įgūdžiai:

1. Paveikūs bendravimo įgūdžiai. Konsultantas turi būti atidus, empatiškas ir tolerantiškas klausytojas, gebėti aiškiai ir suprantamai pateikti informaciją, patarimus ir rekomendacijas. Bendravimas neturint išankstinės nuomonės, vertinimo ar kaltinimo skatina atvirą ir saugų bendradarbiavimą.
2. Empatija ir emocinis jautrumas padeda konsultantui atpažinti tėvų stre-

są, nerimą ar neįsisąmonintus jausmus, pamatyti situaciją tėvų akimis.

3. Problemų sprendimo ir priėmimo įgūdžiai – tai gebėjimas atpažinti problemas ir pasiūlyti tinkamus ir praktiškus sprendimus; pagalba tėvams įvertinant galimus sprendimus leidžia tėvams išlikti motyvuotais ir optimistiškais, dėti pastangas, siekti pokyčio.

4. Konfliktų valdymas. Neretai konsultacijose tėvų nuomonės išsiskiria, kyla ar išryškėja nesutarimai dėl vaikų auklėjimo, jų poreikių supratimo ar savo pačių galimybių ir vaidmenų vaikų gyvenime. Svarbu padėti tėvams rasti būdą kalbėtis, išmokyti spręsti konfliktus konstruktyviai tiek tarpusavyje, tiek su vaikais.

5. Streso ir krizių valdymas – tai mokėjimas padėti tėvams tvarkytis su stresu, emocinėmis krizėmis ar sudėtingomis situacijomis, pavyzdžiui, skyrybomis, netektimis ar kitais pokyčiais šeimoje.

6. Kultūrinis jautrumas – tai gebėjimas konsultuoti skirtingų kultūrinių, socialinių, religinių aplinkų tėvus, atsižvelgiant į jų poreikius ir vertybes; gebėjimas pritaikyti rekomendacijas pagal kiekvienos šeimos poreikius, atsižvelgiant į tėvų ir vaikų asmenybes ir gyvenimo aplinkybes.

7. Motyvacijos skatinimas ir tėvų įgalinimas – tai įgūdis motyvuoti tėvus aktyviai įsitraukti į procesą, imtis teigiamų pokyčių; stiprinti tėvų pasitikėjimą savo gebėjimais ir jėgomis. Mokėjimas mokyti tėvus.

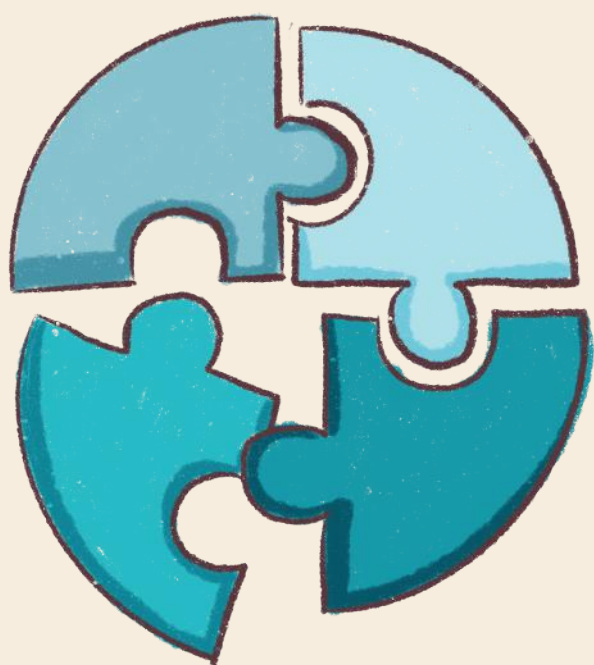
4.3 TĖVŲ KONSULTAVIMO FORMOS

Tėvų konsultavimas gali būti susietas su teikiama pagalba vaikui: tėvai kreipiasi dėl vaiko problemų ir yra reguliariai kviečiami aptarti vaiko poreikių, problemų ir bendro darbo įveikiant tas problemas.

Tėvų konsultavimas gali būti nesusietas su vaiko konsultavimu: tėvai kreipiasi, norėdami geriau suprasti vaiko problemų priežastis, savo elgesio ir emocijų įtaką, galimybes kurti su vaiku ryšį, daryti įtaką jo savijautai ir elgesiui.

Pirmojo susitikimo su tėvais metu svarbu surinkti informaciją, leidžiančią nuspręsti kokio pobūdžio konsultavimas gali būti tikslingas ir paveikus. Rekomenduojama aptarti su tėvais šias sritis:

Problema, dėl kurios kreipiamasi. Ką tėvai pastebi, kas juos neramina: tam tikras vaiko elgesys, nuotaika, bendravimo/nebendravimo pobūdis ir kt. Paprašykite pateikti konkrečių pavyzdžių, situacijų, kada toks elgesys stebimas.

Problemų istorija – aptarkite, kada šios problemos/ypatumai prasidėjo, kaip tėvai tai pastebėjo, ką darė, kad situacija pasikeistų. Kas iš taikytų priemonių padėjo? Kaip sunkumai keitėsi laiko bėgyje?

Problemų supratimas – svarbu paskatinti tėvus pasidalinti savo prielaidomis, hipotezėmis, su kuo susiję aptariamos problemos, kokios galėtų būti vaiko elgesio ar savijautos priežastys.

Jausmai ir lūkesčiai – pakvieskite tėvus pasidalinti savo jausmais, ką jie išgyvena dėl aptariamų problemų, ko tikisi iš konsultanto.

Intervencija – pasiūlykite galimas hipotezes apie vaiko problemų priežastis, rekomenduokite metodus tolimesniam darbui.

4.4 TĖVŲ KONSULTAVIMO SRITYS IR TEMOS

1. Vaikų elgesio sunkumai. Konsultacijos gali būti skirtos tėvams, susiduriantiems su vaikų neklusnumu, agresija, dėmesio stokos sutrikimais, socialiniais ar emociniais iššūkiais.

2. Tėvų auklėjimo stiliai. Aptariami skirtingi auklėjimo stiliai, skirtingos tėvų nuostatos, jų pačių skirtingos vaikystės patirtys ir lūkesčiai, jų įtaka vaikų raidai ir emocinei būsenai. Ieškoma bendrų sąlyčio taškų ir bendro sutarimo, skirtumų priėmimo ir tolerancijos.

3. Vaiko raida ir poreikiai. Tėvai supažindinami su skirtingais vaiko raidos etapais, kiekvieno jų svarba ir ypatumais, vaiko psichologiniais poreikiais kiekviename etape, kaip tinkamai reaguoti į kiekvieno etapo specifinius iššūkius.

4. Tėvų ir vaikų bendravimo gerinimas ir teigiamo ryšio kūrimas. Skatinamas pagarbus, atviras bendravimas, tėvams pasiūlomos technikos, kaip klausytis vaiko, išreikšti savo jausmus, bendrauti nekritikuojant ar nekaltinant.

5. Disiplinos metodai. Konsultacijos padeda suprasti vaikų elgesio priežastis, pasirinkti tinkamus disciplinos metodus, kurie skatintų vaiko elgesio pokyčius be fizinių ar emocinių bausmių.

6. Vaikų emocinis ugdymas. Konsultacijų metu tėvai supažindinami su vaiko emocinio gyvenimo svarba, emociniais poreikiais, mokomi atpažinti ir įvardinti vaikų emocijas ir jausmus, kaip mokyti vaikus atpažinti, įvardyti ir valdyti savo emocijas, kaip būti emociškai palaikančiais ir empatiškais.

7. Tėvų santykiai ir jų įtaka vaiko elgesiui ir savijautai. Aptariama, kaip tėvų tarpusavio santykiai (konfliktai, nesutarimai) veikia vaikų emocinę būseną ir elgesį. Svarbu įgalinti tėvus ieškoti konfliktų sprendimo būdų, jei reikia, nukreipiant poros konsultacijoms ar individualiai asmeninei pagalbai.

8. Krizinė situacija. Konsultavimas tėvams gali būti labai naudingas sprendžiant krizes, tokias kaip skyrybos, artimųjų netektys, vaikų ligos ar kiti staigūs ir sudėtingi gyvenimo pokyčiai. Konsultuojant skyrybas patyrusius tėvus, labai svarbu siekti jų abiejų dalyvavimo konsultacijose, kad vaiko „pasaulio skilimo“ traumą padėtų įveikti abu tėvai, vienodai suprasdami vaiko poreikius, savo atsakomybę ir galimybes.

Tėvų konsultavimas apima įvairias temas ir metodus, kurie padeda tėvams geriau suprasti ir valdyti auklėjimo iššūkius. Kiekviena situacija yra unikali, klausimai, kuriuos kelia tėvai, gali skambėti panašiai, tačiau problemų priežastys gali būti labai skirtingos. Svarbu padėti tėvams kartu su konsultantu tyrinėti vaiko ir savo pačių poreikius, būti atvirais analizuojant savo nuostatas ir elgesį, stiprinti motyvaciją ir viltį, kad vaikas gali būti suprastas, o ryšys su juo atkurtas ar sukurtas.

V. UGDOMASIS KONSULTAVIMAS

Ugdomasis konsultavimas – tai procesas, skirtas padėti žmonėms pasiekti asmeninių ar profesinių tikslų, plėtojant jų gebėjimus, stiprinant stipriąsias puses, gilinant savimone. Tai konsultavimas, kurio metu naudojami klausimai, dialogai ir įvairūs metodai, siekiant skatinti kliento savirefleksiją, savarankiškumą ir veiksmų planavimą.

Suaugusiųjų ugdomasis konsultavimas yra individualaus darbo su klientu procesas, kurio metu klientas:

- skatinamas apmąstyti savo situaciją ir patirtį;
- geriau suvokti savo elgesį ir jo priežastis;
- gilinti savęs pažinimą, suprasti savo stipriąsias puses bei trūkumus;
- mokytis priimti sprendimus;
- imtis atsakomybės įgyvendinant veiksmus, kurie padėtų geriau veikti, kuriant savo ir savo artimųjų gerovę.

Konsultuojant suaugusį klientą, svarbu laikytis nuostatos, kad žmogus yra kūrybinga, potencialo turinti asmenybė, galinti keistis ir tobulėti.

5.1 UGDOMASIS KONSULTAVIMAS IR MOKYMASIS IŠ PATIRTIES

Iš esmės suaugusiojo dalyvavimas konsultacijoje yra mokymasis. Mokytis galima naujų dalykų, galima atnaujinti tai, kas pamiršta, galima mokytis mokymosi būdų, galima mokytis, kaip atsisakyti to, kas yra pasenę ar nepaveiku.

Ugdomasis konsultavimas remiasi suaugusiųjų mokymosi, tai yra, mokymosi iš savo pačių veiklos bei patirties koncepcija. Mokymosi proceso išmanymas sudaro prielaidas veiksmingam suaugusio žmogaus konsultavimui.

Patirtinį mokymąsi sudaro keturių etapų ciklas (pagal D. Kolb):

1. Konkreti patirtis. Kiekvieno žmogaus gyvenime yra daug įvykių bei situacijų, iš kurių galima pasimokyti. Tiek dirbdami, tiek bendraudami, tiek laisvalaikio metu galime pradėti mokymąsi.

2. Refleksija. Patirtį svarbu reflektuoti, tai yra, apmąstyti įvardijant sau, ką

patyrėme (pamatėme, išgirdome, perskaitėme) ir ką mums tai reiškia. Kai kam refleksija yra natūralus ir įprastas dalykas, kai kam reikia konsultantų pagalbos ir sąmoningų pastangų, kad susiformuotų refleksijos įgūdis.

3. Apibendrinimas (įžvalgos) ir planavimas. Tai yra patyrimo interpretavimas, jo svarbos ir prasmės įvardijimas, bendresnių išvadų padarymas. Apibendrinimas padeda susieti naują patirtį su turimomis žiniomis ir jau patikrintais elgesio būdais, suplanuoti naujus, pasvertus ir realistiškus veiksmus.

4. Veiksmas (aktyvus eksperimentavimas). Būtina priimti atsakomybę už veiksmų įgyvendinimą ir jų pasekmes, taip pat svarbu, reikalui esant, mokėti ieškoti paramos ir pagalbos. Veiksmai tampa nauja patirtimi.

Kasdienybėje refleksijai ir jos apibendrinimui, o kartais ir tolesnių veiksmų planavimui neskiriama pakankamai dėmesio, todėl neretai „įsisukama“ į besikartojančio neveiksmingo elgesio ratą.

Ugdomasis konsultavimas padeda mokyti refleksijos, jos apibendrinimo ir veiksmų planavimo, tokiu būdu sudarydamas sąlygas keisti elgesį ir siekti aukštesnės gyvenimo kokybės.

5.2 UGDOMOJO KONSULTAVIMO MODELIS GROW

Yra sukurta įvairių konsultavimo modelių. Modelis – tai tam tikrų gairių rinkinys, padedantis valdyti konsultacijos procesą. Šiame leidinyje aptarsime vieną iš jų – modelį GROW. Šis modelis pasirinktas dėl ryšio su mokymusi iš patirties, aišrios struktūros ir lengvo pritaikymo praktikoje.

Modelį GROW (pagal J. Whitmor) sudaro keturi etapai, kurių anglišku pavadinimų pirmos raidės sudaro žodį „GROW“ (liet. „Augti“).

1. Tikslas (Goal). Šiame etape aptariama pokalbio tema, išsiaiškinama, kokią situaciją ar problemą klientas nori aptarti. Klientas skatinamas įvardyti, ko tikisi iš konsultacijos, kaip įsivaizduoja sesijos rezultatą. Kartais klientams sunku pasakyti, ko jie iš tikrųjų nori, todėl tikslo išsiaiškinimo ir suformulavimo etapas gali užtrukti.

2. Situacija (Reality) Šiame etape nagrinėjama kliento situacija, veikla ar elgesys. Siekiama, kad ne tik konsultantas suprastų kliento problemas, bet ir pats klientas aiškiau suvoktų, kas iš tikrųjų vyksta, pamatytų tuos savo problemos aspektus, apie kuriuos nebuvo pagalvojęs. Taip pat išsiaiškinama, ką ir dėl kokių priežasčių klientas nori keisti, ką jau bandė daryti, kas pasiteisino ir kas nepasiteisino.

3. Galimybės (Options). Šiame etape su klientu aptariamos idėjos, ką galima padaryti, siekiant išspręsti problemą, įgyvendinti pokytį. Čia svarbu skatinti kliento kūrybiškumą ir mažinti kritiškumą savo idėjoms, siūlant įvardyti kuo daugiau alternatyvų, negalvojant apie laiko, patirties ar finansinius apribojimus. Turint daugiau idėjų apie tai, ką galima padaryti, atsiranda didesnė tikimybė rasti geriausius sprendimus.

4. Veikla (Will/Wrap-up). Šiame etape aptariama, kokių veiksmų klientas imsis, spręsdamas situaciją. Planuojant konkrečius veiksmus, svarbu įvertinti galimus iššūkius. Jei reikia, sutariama, kokios pagalbos, iššūkiams iškilus, klientas gali tikėtis iš konsultanto.

5.3 UGDOMOJO KONSULTAVIMO POKALBIS

Vieni konsultantai nesivadovauja jokiais modeliais, nors dažniausiai yra išbandę vieną ar kelis, kiti laikosi griežtos konsultavimo pokalbio struktūros. Bet koku atveju svarbu prisiminti, kad ne modelis, o konsultanto ir kliento bendradarbiavimas daro konsultaciją veiksmingą.

Pokalbio vedimas pagal modelį GROW.

1. Pasirengimas pokalbiui. Ruošiantis konsultacijai, peržiūrėkite turimą informaciją, susijusią su klientu ir jo situacija. Pasistenkite kliento atžvilgiu nusiteikti palankiai. Prisiminkite, kad pokalbis turėtų vykti kambaryje, į kurį konsultacijos metu niekas neužkina ir kuriame nesigirdi, kas vyksta gretimose patalpose. Pasirūpinkite savo būseną, prieš konsultaciją skirdami kelias minutes pereiti nuo prieš tai vykusios veiklos prie laukiančio pokalbio su klientu.

2. Pokalbio pradžia. Pradėkite nuo psichologinio kontakto su klientu kūrimo (žiūrėkite skyrių „Konsultavimo įgūdžiai ir metodai“). Jei su klientu susitinkate pirmą kartą, prisistatykite, paprašykite tai padaryti klientą. Naujam klientui paaiškinkite, kaip vyks konsultacija, pavyzdžiui: *„Mes kalbėsime jums rūpimu klausimu (apie susiklosčiusią situaciją) ir ieškosime sprendimų, kuriuos galėtumėte įgyvendinti. Tai, apie ką kalbėsime, liks tik tarp mūsų“*. Taip pat įvardinkite, ko pokalbio metu tikėtis iš kliento, pavyzdžiui: *„Norėčiau, kad atvirai išsakytumėte visas savo mintis, kurios ateis į galvą pokalbio metu arba man uždavus klausimą. Jei nenorite kalbėti tam tikra tema ar atsakyti į konkretų klausimą, pasakykite. Taip pat pasakykite, jei pokalbio metu jausitės nepatogiai, nesmagiai“*. Jei pokalbio metu rašysitės pastabas, informuokite klientą. Paklauskite, kokų lūkesčių dėl konsultacijos ir jūsų klientas turi, pavyzdžiui: *„Kokios pagalbos tikėtis iš manęs?“*.

3. Pokalbio eiga pagal modelį GROW. Susitarkite dėl konsultacijos tikslo, tai yra, kuo konkrečiau aptarkite su klientu, apie ką kalbėsitės. Klausimai, kurie padeda išgryninti konsultacijos tikslą:

Apie ką norite pasikalbėti? Ką norite aptarti? Kokie yra konkretūs klausimai, į kuriuos ieškote atsakymų? Ką norite geriau suprasti? Kokio tikslo siekiate? Kas turi pasikeisti? Nuo ko norėtumėte pradėti? Kokio rezultato tikėtės iš šio pokalbio?

Pavyzdys (fragmentas):

Konsultantas. Apie ką norite pasikalbėti?

Klientas. Apie darbą... Tiksliau, apie darbo keitimą...

K. Ketinate keisti darbą?

Kl. Dar nežinau... yra tokia galimybė...

K. Ką konkrečiai dėl darbo keitimo norite su manimi aptarti?

Kl. Galbūt norėčiau pasikalbėti apie darbo įstaigoje X, kur turiu galimybę pradėti dirbti, ypatumus...

K. Galbūt? O tiksliau?

Kl. Nežinau, ar keisti darbą, ar nekeisti. Nežinau, ką nuspręsti.

K. Nežinote, ką nuspręsti... O ar žinote, ko tikėtės iš šios konsultacijos?

Kl. Norėčiau išsiaiškinti, ką galiu padaryti, kad pagaliau nuspręščiau.

Išanalizuokite kliento situaciją, aptarkite, kokių veiksmų jis jau ėmėsi, išsiaiškinkite, ar jos buvo sėkmingos. Klausimai, padedantys išsiaiškinti situaciją:

Papasakokite apie tai daugiau... Kaip vertinate susiklosčiusią situaciją? Kodėl ji jums svarbi? Kaip apie šią situaciją atsiliepia...? Kaip vertinate šiuos atsiliepimus? Ką jau nuveikėte, siekdami tikslo? Ką darėte, kad situacija/elgesys pasikeistų? Ką išbandėte? Kas pavyko, o kas nepavyko? Ko trūksta? Ką norėtumėte tobulinti?

Pavyzdys (fragmentas):

Konsultantas. Ar esate keitęs darbą?

Klientas. Taip, ne kartą.

K. Papasakokite daugiau apie tai...

Kl. Iš tų kelių keitimų tik vienas buvo tikrai sėkmingas. Nežinia, kaip bus dabar, jei nuspręsiu keisti.

K. Kokius matote darbo įstaigoje X privalumus?

Kl. Galvojau apie tai... (vardija privalumus)... Bet dabartinis darbas irgi jį turi... Baugu...

K. Kas baugina?

Kl. O jeigu įstaigoje X bus blogiau nei dabartiniame darbe?

Aptarkite, ką galima daryti kitaip/naujai, kad tikslas būtų pasiektas. Klausimai, padedantys išsiaiškinti galimybes:

Kokie sprendimai/idėjos pirmiausia ateina į galvą? Jei tai būtų ne jūsų problema, kokių pasiūlymų turėtumėte? Ką patartumėte kitam žmogui? Ką patartų jums svarbus žmogus? Kokių pasiūlymų turėtumėte, jei jūsų nevaržytų jokie apribojimai? Jei visiškai pasitikėtumėte savo jėgomis, ką darytumėte? Iš kur galite pasisemti idėjų? Kaip kiti sprendžia tokius klausimus?

Pavyzdys (fragmentas):

Konsultantas. Abejojate, ar įstaigoje X nebus blogiau... Jei tokioje situacijoje būtų jūsų bičiulis, ką jam patartumėte?

Klientas. Ką patarčiau?... Gal pasiūlyčiau daugiau sužinoti apie įstaigą X...

K. Kaip tai būtų galima padaryti?

Kl. Gal būtų galima pasikalbėti su kuo nors, kas dirba įstaigoje X... Paklau-

sinėti, kas ten vyksta...

K. Ką konkrečiau norėtumėte sužinoti apie įstaigą?

Kl. Labiausiai rūpi, ar griežta darbo tvarka, vadovavimas...

K. Ar galite su kuo nors iš įstaigos X susitikti ir pasikalbėti jūs pats?

Kl. Manau, kad galiu...

Pasikalbėkite apie tai, kokių veiksmų klientas ketina imtis. Klausimai, padedantys suplanuoti veiksmus:

Nuo ko pradėtumėte? Jei reiktų žengti tik vieną žingsnį, koks jis būtų? Kokie kiti žingsniai? Kokios pagalbos ar išteklių jums reikia? Kas gali prisidėti ar padėti? Kas gali sutrukdyti? Kaip tokiu atveju elgsitės? Kaip konkrečiai paprašysite pagalbos, jei jos prireiks? Kaip apdovanosite save sėkmės atveju?

Pavyzdys (fragmentas):

Konsultantas. Taigi, pasikalbėti galite... Kaip tai padarysite?

Klientas. Pagalvosiu, su kuo iš įstaigos X galėčiau pasikalbėti. Pažįstu bent keletą ten dirbančių... Manau, kad geriausia bus susitikti su J. Anksčiau su juo dirbome... Paskambinsiu jam po konsultacijos...

K. Kaip manote, ar pokalbis su J. padės priimti sprendimą?

Kl. Tikiuosi...

Pokalbio pabaiga. Pasiūlykite klientui apibendrinti pokalbį ir jo rezultatus, pavyzdžiui: „Mes kalbėjomės apie... Aptarėme... Ką išsinešate iš mūsų susitikimo?“. Jei reikia, susitarkite dėl kitos konsultacijos laiko. Padėkokite klientui už kartu atliktą darbą.

5.4 IŠŠŪKIAI, KURIE GALI KILTI KONSULTUOJANT SUAUGUSIUOSIUS

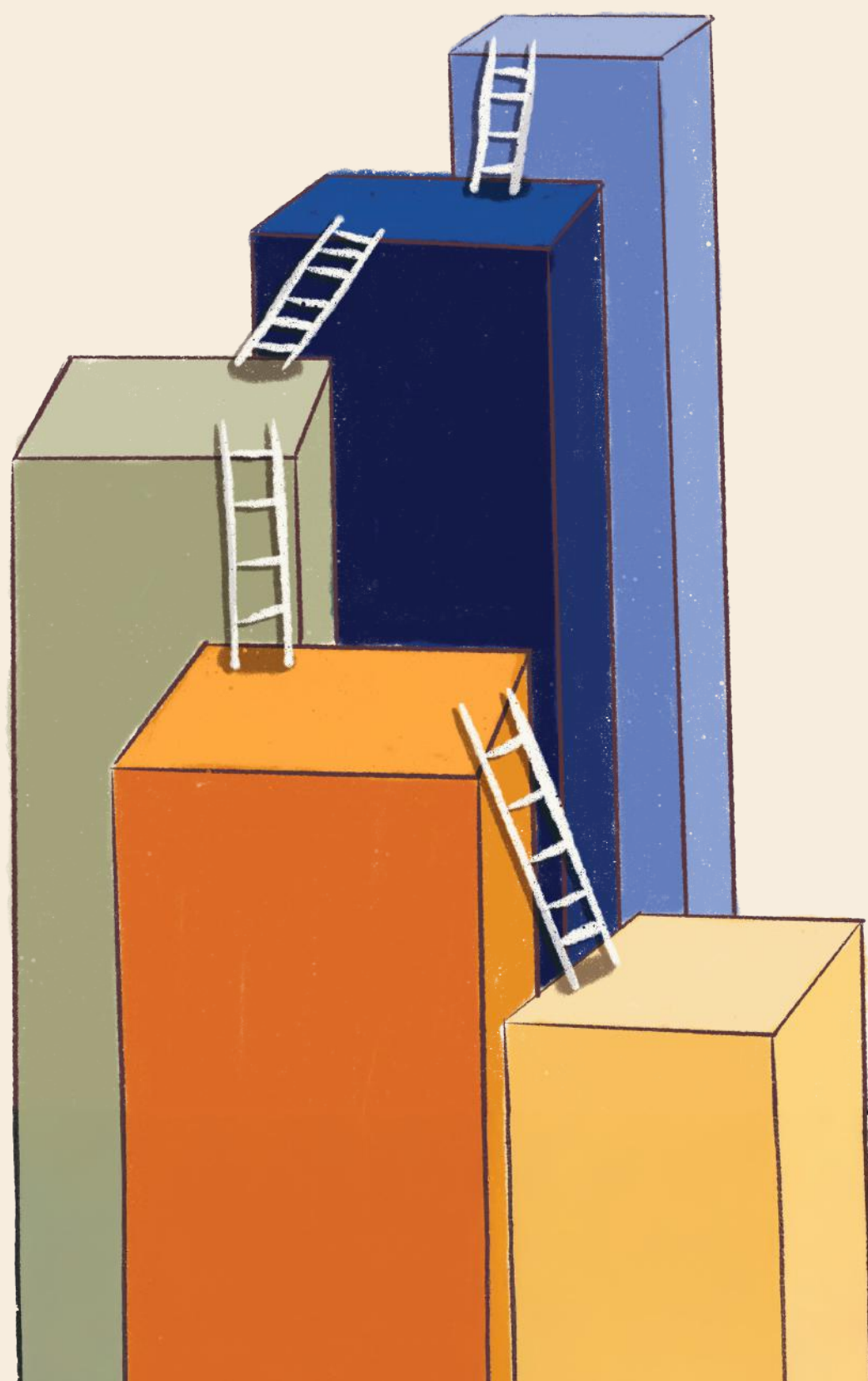
Konsultavimas yra procesas, kuriame dalyvauja du žmonės, todėl iššūkių gali kilti tiek dėl kliento, tiek dėl konsultanto nuostatų, įgūdžių, elgesio. Čia aptarsime tik tuos, kuriuos galite patirti dažniausiai.

Žema kliento motyvacija. Pasitaiko, kai į konsultaciją žmogus atvyksta ne dėl to, kad nori pagalbos, o dėl to, kad jam kažkas primygtinai rekomendavo ar net liepė. Tokiu atveju tiek kontakto užmezgimas, tiek susitarimas dėl konsultacijos tikslų yra sudėtingi. Padėti gali tiesiai, tvirtai, bet neagresyviai išsakytas matymas to, kas vyksta. Pavyzdžiui: „*Suprantu, kad atėjote ne savo noru ir dėl to esate nepatenkintas. Spręskite, ar pasinaudosite proga pasikalbėti su manimi, tai yra, psichologu/socialiniu darbuotoju apie tai, kas jums ar jūsų artimiesiems rūpi, ar negaišinate vienas kito laiko.*“ Tai padės pasidalinti su klientu atsakomybe ir nepriimti „motyvuojančiojo“ vaidmens.

Nepakankamas kliento refleksijos lygis. Minėjome, kad ugdomasis konsultavimas padeda klientams mokytis refleksijos, kuri yra labai svarbi norint pasimokyti iš savo patirties. Todėl kai kliento refleksijos lygis yra žemas, konsultantui tenka apsiginkluoti kantrybe, pradžioje klausti kliento labai paprastų dalykų, ir, esant galimybei, judėti pirmyn žingsnis po žingsnio. Jei kyla klausimų dėl kliento intelekto lygio, reikia nuspręsti, ar ugdomasis konsultavimas yra tikslingas.

Neigiamas konsultanto požiūris į klientą. Gali būti, kad kliento gyvenimo būdas, elgesys, bendravimo ypatumai yra konsultantui nepriimtini, todėl sunku kurti kontaktą, būti pozityviam bei geranoriškam. Tokiu atveju gali padėti refleksija arba supervizija. Jei nuostata vis tiek išlieka neigiama, klientą nukreipkite pas kitą konsultantą.

Pokalbio vedimo klaidos. Pokalbio vedimo klaidų pasitaiko visiems, jų neišvengia net patyrę konsultantai. Todėl svarbu laikytis nuostatos, kad neklysta tik tie, kas nieko nedaro. Klaidos gali būti labai konkrečios, susijusios su konsultavimo įgūdžiais, pavyzdžiui, klausimų formulavimu: daug klausimų vienu metu, galimų atsakymų variantų siūlymas ir pan. Norint, kad tokių klaidų būtų mažiau, darykite pokalbių įrašus, juos analizuokite. Be abejo, pokalbio įrašymui reikia kliento sutikimo. Veiksmingam pokalbio vedimui gali trukdyti ir konsultanto asmenybės ypatumai: nekantrumas, dominavimas, atsakomybės už bendros veiklos rezultato prisiėmimas. Mažiau tokių klaidų daryti gali padėti refleksija arba supervizija.

Rekomenduojama literatūra:

- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York: Basic Books.
- Bulotaitė, L. (sud.) (2008). *Vaikų psichologinis konsultavimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Glaser, D. (2013). Gerosios praktikos principai vaiko apsaugos srityje. In: *Vaiką žalojantis elgesys: ką rodo tyrimas ir prevencinės praktikos pavyzdžiai*. Vilnius: Paramos vaikams centras.
- Greenspan, S. I. (2003). *The Clinical Interview of the Child*. In: *The Clinical Interview of the Child*. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1176/appi.books.9781585627370>
- Juozaitis, A. M. (2000). *Besimokantys suaugusieji*. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
- Kočiūnas, R. (1995). *Psichologinis konsultavimas*. Vilnius: Lumen.
- Misiukonis, T. (2012). *Asmeninio ugdymo praktika vadovams*. Vilnius: Vaga.
- Oaklander, V. (2014). *Langas į vaiko pasaulį: Geštalto psichoterapija vaikams ir paaugliams*. Kaunas: Žmogaus psichologijos studija.
- Petružytė, D. (2014). *Bendravimo ir konsultavimo įgūdžių lavinimo pratybos*. Vilnius.
- Pileckaitė-Markovienė, M. (2010). *Individualus psichologinis konsultavimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Polukordienė, K. O., Skruibis, P., Bagdonienė, M., Rekuč, V., Skruibienė, I. (2010). *Krizių valdymas mokyklose: metodinė medžiaga mokyklų krizių valdymo komandoms*. Vilnius: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
- Psichologų profesinės etikos kodeksas. Prieiga internete: https://www.psichologusajunga.lt/wp-content/uploads/2024/06/Psichologu-sajunga_ETIKOS-KODEKSAS_1.pdf
- Rymaszewska, J., Philpot, T. (2006). *Reaching the Vulnerable Child: Therapy with traumatized children*. In *Delivering Recovery*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodeksas. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fcf5e2001b6a11ee9f8efaacc26fd687>
- Starr, J. (2009). *Saviugdos vadovas. Asmeninio ugdymo pagrindai ir įgūdžiai*. Vilnius: Verslo žinios.
- Winnicottas, D. W. (2000). *Vaikas, šeima ir išorinis pasaulis*. Vilnius: TEV.
- Winnicott, D. W. (1990). *Home Is Where We Start From: Essays by a Psychoanalyst*. New York: W. W. Norton and Company.
- Giedrienė, R., Grudzinskas, J., Navaitis, G. (1999). *Vaikų psichologinis konsultavimas*. Vilnius: Valstybinis psichikos sveikatos centras.

METODINIS KOMPLEKSINIŲ PASLAUGŲ ŠEIMAI CENTRAS

metodiniscentras@pvc.lt

www.metodiniscentras.lt

[f Metodinis centras](#)